

Erik Vieth Pedersen
Avdelingsdirektør
Miljøverndepartementet

Innlegg 23. oktober 2013 kl 1315 på
”Du skal få en dag i måra” – konferanse om universell utforming, Hamar

Avslutnings- og erfaringskonferanse for tiltaket
Nasjonalt utviklingsprosjekt for universell utforming i fylker og kommuner,
tiltak K1 i *Nasjonal handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet*
2009 – 13

Innleggets tittel:
Velkommen til erfaringsdeling i K1-tiltaket

Velkommen til konferanse.
Velkommen til tre dager med erfaringsdeling.
Velkommen til økter som skal se på det som har skjedd og belyse perspektiver
årene framover.

Hvorfor står jeg her?

Ny regjering for en uke siden.
Nytt departement, stort, 400, mange oppgaver, ikke tid for politisk ledelse til å
stille her ennå.

Den nye regjeringsplattformen understreker at den nye regjeringen skal (sitat) -
”Arbeide videre for et universelt utformet samfunn”.

Arbeidet med universell utforming har vært forankret i planavdelingen, og
denne avdelingen er nå lagt inn under kommunal- og moderniseringsministeren.

I formålsparagrafen i den nye plan- og bygningsloven fra 2009 står universell
utforming sentralt som et av de hensyn som skal i varetas i all virksomhet etter
loven.

Loven er grunnleggende for all virksomhet her i landet som har med utvikling
og vern av det bygde miljø og fysiske omgivelser å gjøre. Loven forutsetter
planprosesser som samfunnsaktører skal medvirke i. Kommunesektoren har den
viktigste rollen etter denne loven. Kommunen skal bruke plansystemet til å sette
mål for sin samfunnsutvikling.

Nytt departement

Ved regjeringsskiftet har den nye kommunal- og moderniseringsministeren overtatt begge deler av plan- og bygningslovforvaltningen.

Hittil har den oppgaven vært delt – bygg i Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) og plan i Miljøverndepartementet (MD). Men begge departementene har lagt vesentlig vekt på å engasjere fylkene og kommunene i arbeidet med å utvikle forståelsen for universell utforming, både som strategi og rettslig norm. Jeg er glad for denne samlokaliseringen. Arbeidet med universell utforming blir derfor samordnet og styrket i det nye departementet.

Kommunal- og regionalministeren og miljøvernministeren var begge med blant de fem ministrene som signerte *Handlingsplanen for universell utforming og økt tilgjengelighet* da den ble vedtatt i 2009.

Nasjonalt utviklingsprosjekt for universell utforming i fylker og kommuner – er det største tiltaket i handlingsplanen.

Under Kommunal- og moderniseringsministerens sorterer også de to direktoratene Husbanken og Direktoratet for byggkvalitet. Begge disse har store kontaktflater mot kommunal sektor og mange virkemidler for kommunesektoren er kanalisert gjennom disse direktoratene.

Husbanken har også god regional forankring gjennom sine seks regionkontorer. Samordningen av Husbankens arbeid med universell utforming skjer fra Region vest i Bergen. Regionkontoret medvirker også sterkt i gjennomføring av denne konferansen.

Sammen med Planavdelingen er også Statens kartverk innlemmet i det nye departementet. Kartverket har de siste årene medvirket til kartlegging av tilgjengelighet i nesten 150 tettstedsområder og 630 statlig sikrede friluftsområder.

Den nye regjeringen legger vesentlig vekt på fornyingen av kommunal sektor. Her vil arbeidet for universell utforming få en sterk plass, styrket av at vesentlige deler av det tidligere Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet er lagt inn under Kommunal- og moderniseringsministeren.

Fagavdelingene som har ansvaret for Statsbygg og IKT-politikken er overført. Statsbygg er et forbilde for alle som arbeider innen byggsektoren og jeg er glad for at de blir med i vårt nye felleskap. Og i regjeringsplattformen har Høyre og Fremskrittspartiet understreket at IKT-politikken er viktig for modernisering av kommunal sektor.

Statsbygg har i mange år hatt det beste grepet her i landet på tilgjengelighetsarbeidet både for nye og eksisterende bygg. De holder høy kvalitet i nye byggeoppgaver og inkorporer prinsippene om universell utforming i sin forvaltning av eksisterende. Det gjelder også den store historiske bygningsmassen som staten eier.

Med overføringen av IKT-politikken følger ansvaret for oppfølgingen av forskriften om universell utforming av IKT-løsninger og det vil dermed også bli brakt inn i det nye store "uu-fellesskapet" i departementet. Forskriften innebærer som kjent krav om at nettløsninger og selvbetjeningsautomater rettet mot allmennheten skal være universelt utformet.

Det foreligger et vedtak fra juni i år om å iverksette en ny strategi eller handlingsplan for universell utforming med perspektiv mot 2015. Jeg antar at Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet vil si mer om dette i morgen.

Hva har skjedd - videre arbeid i kommuner og fylker

Kommunene og fylkene som har deltatt i det nasjonale utviklingsprosjektet har til sammen tatt på seg store oppgaver og har et forsprang i dette arbeidet. Det gleder vi oss til høre mer om seinere i dag.

Også kommuner som ikke har deltatt har arbeidet med dette. F. eks. har vi nettopp fått vite at Stavanger kommune har utarbeidet et forslag til en kommunedelplan for universell utforming og lagt den ut til offentlig ettersyn.

De deltakende fylker og kommuner innledet sitt samarbeid med Miljøverndepartementet i tiltak K1 i 2009. To felles nasjonale prosjektbeskrivelser ble utarbeidet, den ene for de medvirkende kommuner og den andre for fylkene. Departementets forutsetning var at både fylkeskommunen og fylkesmannen skulle delta.

Plan- og bygningsloven legger opp til at viktige nasjonale forventninger skal nedfelles i den regionale planleggingen. I en slik sammenheng spiller fylkesmannen en viktig rolle som formidler av nasjonal politikk med sine veilednings- og kontrollfunksjoner.

Det var åtte fylker og 13 kommuner med fra starten, men allerede tidlig i 2010, da arbeidet med de nasjonale prosjektbeskrivelsene ble slutført, var kommunetallet økt til ca 30. Det må innrømmes at de første 13 kommunene hadde et forsprang. De hadde vært med i det tilsvarende tiltaket knyttet til *Handlingsplanen for universell utforming* som pågikk fra 2005 til 2008.

Men det ble også vurdert som en styrke at de 13 var villige til å stille seg i spissen for arbeidet videre som ressurskommuner. Deres medvirkning gjorde at departementet i stor grad kunne overlate innovasjonen til kommunens og fylkenes representanter i fellesskap.

Departementets rolle som prosjektkoordinator ble derfor i stor grad å sørge for at de nasjonale målene ikke ble glemt. Departementet konkretiserte framdrift og dokumenterte resultatene fra prosessene og samlingene i dette etter hvert voksende nettverket.

Evaluerings

Departementets rolleforståelse er framhevet som noe av styrken i tiltak K1 i den delen av en midtveiseevaluering som omhandlet tiltaket. Evalueringen ble utført for Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet og lagt fram i januar 2013.

Oslo Economics: *Evaluering av Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009 – 13*. Oslo, jan 2013.

Kommunene og fylkene som kom med hadde alle svart positivt på departementets invitasjon til å delta, og kvittert ut dette med formannskaps-, kommunestyre- eller fylkesrådsvedtak. De nasjonale prosjektbeskrivelsene satte opp felles mål og som man skulle strekke seg mot. Alle deltakerne utarbeidet på det grunnlaget egne prosjektplaner.

I evalueringsrapporten fremkommer det at informanter og koordinatorene for universell utforming i kommunene har tillit til, og er veldig godt fornøyd med koordineringen av handlingsplanen. I intervjuene blir det særlig vektlagt som positivt at kommunene selv delvis får utforme innhold på arrangementer og samlinger, og tiltaket beskrives av koordinatorene som organisert på kommunenes premisser.

Koordinatorerne i K1-tiltaket har hatt en stor utfordring i hvordan universell utforming skal nedfelles lokalt, noe også evalueringrapporten fra Oslo Economics framhever. Det har sikkert alle dere som har hatt denne funksjonen opplevd.

Mange av dere har sikkert hatt godt armslag. Men evalueringen framhever også hvordan forankringen hos én person kan være sårbar. Den sier at selv om koordinator bidrar til å spre kompetanse i kommuneadministrasjonen om universell utforming, er fortsatt arbeide likevel avhengig av koordinator.

Funn i evalueringen viser at det er ingen utover koordinator som har en helhetsforståelse av universell utforming, eller som tar et overordnet ansvar for at det inngår i kommunens arbeidsoppgaver. En konsekvens er at forsvinner koordinator, forsvinner kompetansen.

Utfordringer framover

Kommunen har rollen som styrer av den lokale samfunnsutviklingen. Men kommunene er ulike og har ulike utviklingsbehov. Plan- og bygningsloven er derfor fleksibel og legger til rette for kommunens egen vurdering av oppgaver og hva som skal nedfelles i planlegging. Loven er like stor grad en prosesslov for lokalsamfunnsutvikling som en lov for arealbruk og plassering og utforming og bygninger. Vekting av verdispørsmål på samfunnsområder som helse, skole, trygghet med mer gir loven grunnlag for.

Det er her universell utforming kommer inn som et tema som kan angå menneskers hverdag, ikke bare i deres fysiske bolig- og dagliglivssituasjon, men

også på kvalitet på tilgang til tjenester av ikke-fysisk art som informasjon og elektronisk kommunikasjon.

Sentralt i denne sammenheng står også diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Den retter seg mot virksomheter og enkeltpersoner. Hensikten er å hindre at noen blir diskriminert på grunn av funksjonshindrende barrierer.

Det er lov til å ha to tanker i hodet samtidig. Dét har vært K1 tiltakets innretning. Jeg tror eksemplene fra kommunene og fylkene vil vise det. Ikke minst fordi de fleste har benyttet et ”søster-tiltak” i handlingsplanen, *Kompetanseprogrammet for universell utforming*, tiltak K5 – et modulbasert opplæringsprogram – i sitt arbeid.

Kompetanseprogrammet har en bred tilnærming til de samfunnsoppgavene hvor universell utforming kan flettes inn. Det gir et godt grunnlag for forståelsen av hvordan temaet skal forstås og innveves på ulike virksomhets- og myndighetsområder.

Undervisningssektoren var først ute i 2003 med å inkludere at ”læringsmiljøet skal være universelt utformet” gjennom ny Lov om universiteter og høyskoler. Likevel har ikke alle aktører nådd det samme erkjentlighetsnivået. Selv ikke innen universiteter og høyskoler.

Når vi vet hvor viktig koordinatorene er, er det er gledelig for departementet å se at mange koordinatører har fulgt arbeidet i mange år. Og at de har fått mange med seg fra sine respektive kommuner til samlingene som er arrangert i løpet av disse årene. Og mange politikere – ordførere inkludert – har deltatt.

Medregnet denne konferansen er det gjennomført 29 samlinger med over 1800 deltakere. Noen samlinger har vært spisset som små og intense arbeidsverksteder for fylkes- eller kommunekoordinatorer, men de fleste er gjennomført som felles som fag- og nettverkssamlinger med normalt 60 til over 100 deltakere.

Mange fagtema er belyst. Temaer er valgt i samarbeid med koordinatorene. Departementet ser både denne medvirkningen og bredden som en understreking av plan- og bygningslovens intensjoner: Samfunnsplanlegging er en prosess som skal spille fram på arenaen så mange problemstillinger som mulig og legge grunnlag for politiske beslutninger.

I tiltak K1 har beslutningene ledet til løsninger som kan ha overføringsverdi utover tiltakets medvirkende. Sammen med presentasjonene og drøftingene under konferansen, finnes det nå mange rapporter og gjennomførte prosjekter

rundt omkring i landet. Noen vil vi også se nærmere på under konferansen. Innholdet i konferansen vil i tillegg bli formidlet etterpå.

Jeg oppfatter arbeidet i dette femårige tiltaket som en positiv motivasjonsprosess. Prinsippet og rammeverket rundt universell utfordring ligger fast. Løsningene skal finnes lokalt. Lykke til med konferansen og arbeidet videre.

Takk for oppmerksomheten – og igjen: velkommen